

# Isa Nasaretika

## Ala xa γεχεεγυρε



**Randolph Dunn**



## **Kitaabui WayPublishing**

MangE xa masen gni

Kitaabui Way Publishing is a non-profit Bible ministry. A xa fe singe na yi yiree nan ma a nun bukie naxee na International Bible Knowledge Institute. IBKI xa xOn gni findixi Kitaabui xaran gni nan na mixi birin bE naxan wama Ala xa fe kolonfe a nun a waxOn gni. Xarandie mu lan ma e xa siga institut ala ko e xa sErtifika xa na mu diplOm sOtO. Na sariyEe nOma xaran de intErnEt ma xa na mu banxi kui, zoom saabui ra, e nOma tongode dijital ma, e nOma rasanbade e-mail ma, e nOma sEbEde, xa na mu mixi keren keren ma, malan gni, xa na mu eglisie e nOma e rawalide e xa kawandi wali kui. IBKI mu findixi banxi xungbe ra naxan lanlanteya sOtOxi.

Muxu wo rasima wo xa wo xa Kitaabui xaran alako wo xa a kolon xa na xaranpie kui xa na mu a ra yire gbete. "Masen gni" naxan na International Institute of Biblical Knowledge (IBKI) xaran gni kui, a findixi sEbEli ti nan na xa na mu a ra sEbEli rabae. Mixie xa ma gnErE sOtOxi nE a wuyaxi ra xui, video, a nun buki kui, a nun kitaabui masen gni; a nun, kawandilae, walikEe, pastErEe, sErEri, a nun rabbie xa xaran gni kui.

Wo lan ma wo xa wo xa masen gni birin mato, wo xa ma gnErE, a nun wo xa sariyE birin, barima wo xa wali nan a ra wo xa Ala waxOn fe fen, wo xa a kolon, wo xa a raba.

Wo xa a kolon xa na xaranpi birin findixi nɔndi nan na, wo Kitaabui madangixi wuyaxi xaran, wo man Kitaabui madangi bukie nun lexikone mato alako wo xa masenpie xa na mu a ra masenpie fasarixi kolon. Wo wo ma kanta dictionnaire birin ma, barima dictionnaire wOyEn nde nan ma senxi a nun wOyEn gni kelife xui singe ma han yakOsi yusife.

Wɔyɛnpie nun wɔyɛnpie masenpi masarama ne waxati dangi xanbi. A nun man, grek xui gbege nO ma findi de wOyEn keren na, naxan nO ma a ma findi de wOyEn singe ra.

**Wo tin Ala xa wo rapere a xa masenyi seniyenxi kui, Kitaabui.**

IBKI tinxi nE wo xa wo xa sariyE birin tongo a nun wo xa a rawali ala ko a xa findi saremati ra. Wo naxa wo yEtE ra gata kOnO wo naxa a mati, wo naxa a masara, xa na mu wo naxa kObiri fi bukie xa na mu sariyEe ma.

Randolph Dunn, mangE

Wo moxo maxOrin: [info.IBKI.english@gmail.com](mailto:info.IBKI.english@gmail.com) Website: [thebiblewayonline.com/IBKI-English.html](http://thebiblewayonline.com/IBKI-English.html)

# Isa Nasaretika

## « Adamadi naxan kelixi Ala ma »

### Namijonme nun seedeƙƙoƙoƙo

sariyE singe

Laayidi fori xa namijonme masenyi tongo senni (60) nan na Isa xa fe ra, na birin bara kamali. Na namijonme masenyie Kitaabui fori xa waxati birin nan masenma, kelife Ƙɔɓɔɓɔ Kitaabui ma han Malaki. Na mixi mOxOyEn nun suli naxan fama rabade a dangi mixi keren na miliyOn wulu keren kui.

Namijonme masenyi gbegbe na Isa xa fe ra Layiri Fori kui ƙoƙo munse nu ƙoƙo rabade xa i nu masenyi 25 gbansan fala mixi xa fe ra naxan nu fama baride ɗe wuyaxi dangi xanbi, na masenyie xa kamali?

Dr. Hawley O. Taylor yi yaabi nan fixi: "Yi fe n naxan falaxi Isirayila xa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra naxan fama, xa a sa li a nO ma findi de fe keren keren ma, na nan na ki p (probability) na n nan na fe birin kui, na waxati n fe birin naxan fama rabade mixi keren nan ma p (1/2), na nan a ra. a findi xi  $2^n$  (33 millions, where n equals 25) yi fe birin naxan falaxi a fama rabade xa a sa li a findixi xaxili nan na. lanlanteya naxan na a kui a findima p nan na 1/5 ra; pna lanma (1/5) xa na mu a ra 1 trillion wulu keren kui xa n lan 25 ra. (Modern Science and Christian Faith, p. 178) Xa na mu a ra namijonme naxan fatanxi ginɗimɗi barife ra, na ƙoƙo mu gbo. A xungbe ki fanyi ra a mu lanma won xa a ma gnOxun a yi fe bara raba a mu lanxi a ma. Namijonme ƙoƙoƙoƙoƙoƙo nun suli naxan fatanxi Ala xa Mixi Sugandixi ra a nun a xa kamali, kelife Modern Science nun Christian Faith, pp. 179-183. A masenxi a, namijonme masenyie naxee bara kamali, e na namijonme masenyie ratinmema.



adama nu fama dunia ma. Duniya daaxi a tan nan saabui ra, kɔɔɔ dunija mu a kolon. A naxa siga a xɔnyi, kɔɔɔ a xa mixie mu a rasɛnɛ. Kɔɔɔ na nan fixi mixi birin ma naxee a rasɛnɛxi, naxee danxaniyaxi a xili ma. a naxa a fiyirɛfan Wo xa findi Ala xa die ra - di naxee barixi Ala xa die ra, e mu barixi adama xa di ra, xa na mu a ra e xa mɔri waxɔɔfe ra, kɔɔɔ e barixi Ala nan ma» ( Yaya 1:1-13 ).

«Wɔyɛnɔi findixi adamadi nan na, a sabati won tagi, won bara a xa nɔrɛ to, a xa nɔrɛ naxan fatanxi Baba Ala ra, a xa nɔrɛ rafexi hinne nun nɔɔndi ra» ( Yaya 1:14 ).

### Yaya Xunxa

A [Yohanni] a xui itexi ra, a naxɛ, «Yi nan a ra n naxan xa fe fala, naxan fama n xanbi ra, a dangi n na barima a nu na beenun n xa fa.» A xa hinnɛ kamalixi nan a ra, won birin bara barakɛ sOtO Annabi Munsa saabui ra.

Isa naxa a ya ti koore ma, a naxa Ala maxandi Baba, waxati bara a li, i xa i xa Di matɔɔɔ, alako i xa Di xa i matɔɔɔ, barima i bara nɔɛ fi a ma, alako a xa abadan kisi fi mixi birin ma, i naxan fixi a ma. YakOsi, n Baba, i xa n matOxO i ya i, n naxan sOtOxi i ya ra beenun duniɛ xa daa» (Yaya 17:1-5).

### Pilati, Rɔma mangle

Pilati naxa gbilen banxi kui, a naxa Isa xili, a naxa a maxɔrin, «I tan nan na Yuwifie xa mangle ra? Isa naxa a maxɔrin, «I yetɛ xa xaxili na a ra, ka mixi gbɛtɛɛ nan wɔyɛnxi i bɛ n ma fe ra?» N tan Yuwifi nan n na? Pilati naxa e yaabi. «I xa nama nun i xa sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nan i saxi n belexɛ. I munse rabaxi?» Isa naxa a masen, «N ma mangeya mu findixi duniya daaxi ra. Xa a nu na ki nɛ, n ma walikɛɛ nu gere soma nɛ

I xa n natanga Yuwifie xa n suxu.» Kɔɔ yakɔsi n ma mangeya kelixi yire gbete ne.» 'I tan nan na mangE ra, na kui!' Pilati naxa a fala. Isa naxa a yaabi, «Mange nan n na. N barixi na nan ma, n faxi duniɔa ma alako n xa nɔndi seede ba. Nɔndi birin n xui ramema ne. «Nɔndi nanse ra?» » Pilati naxa a maxɔrin ( Yaya 18:33-38 ).

#### Yuwifie

«Seriye nde na muxu yi ra, naxan a masenma a a lanma a xa faxa, barima a bara a yete findi Ala xa Di ra. Pilati to na me, a naxa gaaxu ki fanyi ra, a man naxa so banxi kui, a a fala, «I kelixi minden?» A naxa Isa maxOrin, kOnO Isa mu a yaabi, 'I tondixi wOyEn de n na?' Pilati naxa a maxɔrin, «I mu a kolon n nɔma i ratangade, xa na mu a ra n nɔma i banbande wuri magalanbuxi ma?» Isa naxa a yaabi, «I mu nu nɔma n ma fe ra xa a mu fixi i ma kelife koore ma.

#### Kanyi kanyi naxan kelixi Etiyopi

A naxa a yabi, 'n laxi a ra Isa Ala xa Di nan a ra' (Acts 8:37).

Ara langui

Yi sEbElie nun sEbEli gbEtE gbegbe a ma senxi Isa:

- a) Ala nan nu a ra naxan fe birin daaxi
- b) a yEtE magoroxi nE ala ko a xa fa bOxi ma xamE ki ma
- c) a findi sErE kamalixi ra yunubi xa fe ra.

«Yi fe birin nabaxi ne alako mixi yo naxan a rasene, naxan danxaniyaxi a xili ma. **a bara tinxinyi** fialako wo xa findi Ala xa die ra

- di barixie mu barixi e xabilE ra, e mu barixi adamee xa yaamari ra, e mu barixi xamE waxOn gni ra, kOnO e barixi ala nan ma (Yaya 1:12-13).

MaxOringni

1. Namijɔnmee xa masenyie naxee bara kamali ne wuyaxi bun ma mixi keren ma, namijɔnmE wuyaxi nan e rakamalixi ne kemE wuyaxi dangi xanbi:

kerin. \_\_\_\_Inconceivable

b. \_\_\_ Unreliable

c. \_\_\_ Namijɔnme masenyi ratinmema

2. Laayidi nEnE seedee mu nu wOyEn xi Isa xa fe ra a findixi Ala xa Di nan na.

T. \_\_\_ F. \_\_\_

3. PiyEri keren nan a falaxi a Isa findixi Ala xa Di nan na.

T. \_\_\_ F. \_\_\_

4. Munfe ra Ala nan nɔɛ birin fixi Isa ma ?

kerin. \_\_\_ Alako tinxinyi birin xa kamali

b. \_\_\_ Abadan kisi fi mixie ma naxee a xa yaamari rabatuma

c. \_\_\_ Wo tin a xa balo yunubi mu na naxan kui

5. Yi masenyie ya ma, Isa xa fe falaxi nde nan tinxinxi?

kerin. \_\_\_ Fe birin daaxi Isa nan na, Ala, Di

b. \_\_\_ Isa naxa a yEtE magoro ala ko a xa fa dunia ma alo adama

c. \_\_\_ Isa findixi sErE kamalixi nan na yunubi xa fe ra

d. \_\_\_ Na birin

e. \_\_\_ a nun c

## SariyE 2

### Duniɔa seBeli tie naxan falama Isa xa fe ra

Hali Kitaabui xa masenyie findixi seedeɔɔɔya ra a Isa nu na mixi yati nan na, seedeɔɔɔya gbegebe na Kitaabui fari naxan a masenma a Isa findixi mixi nan na naxan nu na taruxui kui, alɔ Kitaabui a masenxi ki naxe. Yi seBeli seBExi fori ndee naxee mu findixi danxaniyatOe ra e na yi seBeli nan kui naxan fatanxi Isa xa fe ra:

Matiyu a falama "E nu bara a banban wuri magalanbuxi ma ... e naxa dOxO e naxa a makanta ... kelife kOE senni han kOE solomanaani dimi naxa bOxi birin ma" (Matiyu 27:35-36; 45-46). Marki a masen nE yi ki, " IOxE senni bun ma, dimi naxa bOxi birin ma han IOxE saxan nde" (Marki 15:33).

### Thallus

Thallus, taruxu seBeli nan a ra naxan barixi samarika nan ma na xan nu sabatixi a nu walima rOma 52 AD, a falaxi julius africanus nan na, naxan findixi danxaniyatOrE ra

waxati sEbEli naxan nabaxi kEmE firin de ra.<sup>1</sup>"Thallus, a xa taruxu buki saxan nde kui, a yi dimi tagi ra bama alo soge rafelen." Africanus naxa a xa tOnxOma masen yi ra pOti ma a falafe ra soge mu nOma rabade kike rafelen tEmui, alo Isa faxe tEmui sali waxati. Thallus xa fe falafe sEmbE nan a ra Isa xa faxE kolon xi nE a nun a falaxi mangE taa kui kabi kEmE singe tagi. Isa faxafe wuri magalanbuxi ma a nu kolon xi a fangni ra na waxati, han danxaniyataree alo thalus nu a ma gnOxun xi nE a lan ma e xa dimi xa fe yaba alo fe naxan fatanxi duniE ra. ... A ra yabuxi, Thallus xa wali bara findi seedeϯαϯα xungbe ra Isa xa fe ra, a nun Marki xa taruxui xa fe ra naxan nu na dimi kui a xa faxe ma."<sup>2</sup>

### Mara Bar-Serapion

"SEbEli nde naxan na british museum kui a na bataxE nan ma naxan xEndE a xadi ma, siri bOxi nan ma na xan xili Mara Bar-Serapion. Baba naxa a masen a mixi xaxilimae tOrO ma alo Socrates, Pythagoras, a nun Yuwifie xa mangE xaxilima, naxan a masenxi a a findixi Isa nan na. "Athenians Socrates faxe fe fangni mundun sOtOxi? Kaame nun fure ϯαaxi naxa e suxu e xa yunubi xa fe ra. Samos mixee naxan sOtOxi Pythagoras gan fe ra? Waxati nde bun ma, e xa bOxi naxa rafe meyenyi ra. Yuwifie munafanyi mundun sOαxi e xa mangE faxafe ra ? Na dangi xanbi e xa mangEya naxa kana. Ala naxa tinxinyi sa yi xaxilima saxanyie ma: Atenekae naxa faxe kaame ra; Samie nu bara e rafelen baae ra; Yuwifie, naxee bara kana, e bara e keru e xa bOxi ma, e na e xa bOxi rayensenfe. ... MangE xaxilima fan mu faxe fe fanyi xa fe ra; a naxa lu a xa sariyE nan kui a naxan fixi."<sup>3</sup>

### Koreneliyo Tasitus

Roma taruxui seBema nde naxan nu na kelife ϯe tongo suuli han ϯe keme, a naxa seBeli ti Nero xa te xa fe ra. Na kui, ala ko a xa na xibaarue ba, Nero naxa yunubi sa a fari a naxa tOrE xungbe raba mixie ma naxee nu xOnOxi e xa fe kobie ma, e nu xili falama danxaniyatOrE



Yi masen gni naxan fatanxi FF Bruce ra a yi masenxi a fiixE ra. "Fe gbEtE yo mu naxan ma gnErE ma seederOxE ma kelife juife nun si gbEtE sEbEli singe ma...a lanma a xa a masen, mixi naxee mu tinma sEbEli sEbEli ma, Isa yEtE xa taruxui. SEbEli ti ndee nOma 'Ala xa Mixi Sugandixi xa taruxui' falade, kOnO e mu na rabama taruxu seederOxE naxan fari. rd] taruxui sEbE ma naxan mu mixi yo ra bama alo Julius Caesar xa taruxui sEbEli.9

MaxOringni

1. Matiyu xa taruxui Isa faxafe ma a masenxi nE Thallus naxan Julius Africinus nan falaxi.  
T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_
2. Rōma taruxui sebēma nde naxan xili Cornelius Tacitus, a naxa a sebē a Ala xa Mixi Sugandixi " bara tōre xungbe sōtō ".  
T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_
3. Sebēli tide naxee mu findixi danxaniyatōre ra, nee bara seederOxE ba Kitaabui fari naxan a masenma a Kitaabui xa taruxui bara a masen a xeme nde nu na Galile/ Yude bōxi ma naxan nu senbe gbo.  
T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_
4. Yuwifi taruxu sEbE yo mu na roma xa taruxui sEbE ma naxan na kitaabui kui a Isa faxa wuri magalanbuxi ma Ponti Pilati saabui ra.  
T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_
5. Josephus naxa a to a xa sEbEli kui, a Pilati naxa Isa faxa wuri magalanbuxi ma, a nun Isa naxa mini a fōxirabiree ma xi saxan dangi xanbi,  
T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_

1. FF Buce, The New Testament Documents, Eerdmens, p. 113.
2. Edward C. Wharton, Christianity: A Clear Case of History Howard p. 7.
3. British Museum Syriac Mss., FF Bruce, Jesus and Christian Origins Outside the New Testament, p. 31.
4. Annals and the Histories, 15:44. Kelife Britannica Great Books, Vol. 15, p. 168.

5. Epistles, 10:96.
6. Claudius xa duniE, 25:4
7. Edward C. Wharton, Christianity: A Clear Case of History, Howard p. 11.
8. Antiquities, 18,3. 3.
9. FF Bruce, The New Testament Documents. P. 119. Na birin Edward C. Wharton nan a falaxi a xa buki kui naxan xili Christianity: A Clear Case of History

### SariyE 3

#### **Isa xa simaya singe**

Ala naxa a masen Annabi Esayi saabui ra, «Marigi yati fama ne tɔnxuma fide wo ma: ginɛdimɛdi fama ne di baride, a fa di bari, a xili sa Emanuweli» (Esayi 7:14).

Ala naxa malekɛ Yibirila xɛɛ Nasareti, taa nde naxan na Galile bɔxi ma, a xa sa ginɛdimɛdi nde xɔn naxan nu bara dɔxɔ Yusufu xɔnyi, Dawuda bɔnɔɔ. Ginɛdimɛdi nu xili ne Mariyama. MalekE naxa siga a yire a naxa a fala a bE, "I nu bara i xOnE, Marigi na i sEti ma" (Luki 1:26-28).

Isa nga Mariyama nu bara dɔxɔ Yusufu xɔn, kɔnɔ beenun e xa kafu, Mariyama naxa tɛɛɛ Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra. A xa mɔri Yusufu to findi tinxintɔɛ ra, a mu nu wama Mariyama xa yaagi, a naxa natɛ tongo a xa mɛɛ a xa ginɛ ra. KOnO a to gbata na fe ma, Marigi xa malekE naxa mini a ma xiye kui, a naxa a fala a bE, "Dawuda xa di Yusufu, i naxa gaaxu Mariyama tongofe ra i xa ginE ra, barima di naxan na a furi kui, a fatanxi Ala Xaxili Seniyenxi nan na.

Na birin naba ne alako Alatala xa masenyi xa kamali, a naxan masen a xa namijɔnme saabui ra, «Ginɛdimɛdi fama tɛɛɛde, a di xeme bari.

E fama a xili falade Emanuweli" - naxan a masenxi, Ala na won ya ma ( Matiyu 1:23 ).

### bari

Na waxati Rōma mangE Ogusutu naxa yaamari fi a n̄ama birin xa k̄onti. (Yireniyu nan nu na Siriya gomina ra t̄emui nax̄e.) Mixi birin naxa siga e xili s̄ebede a x̄onyi. Na kui, Yusufu fan naxa keli taa Nasar̄eti, Galile b̄oxi ma, a siga B̄eteleemu Yudaya b̄oxi ma, Dawuda xa taa. A naxa siga naa a xili s̄ebede a nun Mariyama, naxan nu bara d̄ox̄a a b̄e, di na na a mamefe. E to nu na m̄enni, di bari t̄emui naxa a li, a naxa a xa di singe bari, di x̄eme. A naxa a mafilin dugi kui, a a sa xuruse demadonyi kui, barima yire mu nu na e b̄e banxi kui ( Luki 2:1-7 ).

### Wo xa wo gi Misira

Isa bari xanbi B̄EtilehEmu Yude b̄Oxi ma, mangE Herode xa waxati, Magi [xaxilimae NKJV] kelife sogegorode sogegorode naxa fa Darisalamu, e naxa a maxOrin, 'Yuwifie xa mangE naxan barixi a na minden? Muxu bara a xa tunbui to sogetede biri ra, muxu fa fa suyidide a b̄e.» MangE Herode to na m̄e, a nun Darisalamu birin naxa k̄ont̄ofili ( Matiyu 2:1-3 ).

Ala to e rakolon xiye kui a e naxa gbilen Herode yire, e naxa gbilen e x̄onyi kira gb̄ete ra. E to siga, Alatala xa malek̄e naxa mini Yusufu ma xiye kui. A naxa a fala, "Keli, i xa diyOrE tongo a nun a nga, i xa siga Misira, i xa lu naa han n xa a fala i b̄E, barima Herode na diyOrE fenfe ala ko a xa a faxes" (Matiyu 2:12-13).

### Gbilen fe nasarEti

Herode to faxes, Marigi xa malek̄e naxa mini Yusufu ma xiye kui Misira b̄oxi ma, a a masen a b̄e, «Keli, diȳore nun a nga xanin Isirayila b̄oxi ma, barima naxee nu wama diȳore faxafe, nee bara faxes.» Na kui Yusufu naxa keli, a diȳore nun a nga tongo, e siga Isirayila b̄oxi ma. K̄on̄o a to a m̄e a Arkelasi bara findi mangE ra



4. Herode xa fe ra, Yusufu naxa Isa nun a nga xanin Misira, Herode faxa xanbi e naxa gbilen Isirayila.

T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_

5. A to gnE fu nun firin sOtO Isa naxa maxOrin gni ti salide karamOxOe ra.

T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_

sariyE naani nde

## **Jesus a xa wali FOLO fe**

### Annabi Yaya Xunxa Xunxa

Yaya naxa e yaabi, «N tan mixie xunxama ye nan xɔɔra ye nan na, kɔɔ mixi nde na wo ya ma, wo mu naxan kolon, naxan fama n xanbi ra, n mu binya n xa a xa sankiri luuti fulun. N to a fala, «Xeme naxan fama n xanbi ra, a dangi n na barima a nu na beenun n xa faxa. N tan yati mu nu a kolon, kOnO n faxi ye xOnE ra ala ko a xa mini israyila bE ( Yaya 1:26-28 ).

Na xanbi, Yaya naxa seedeɔɔɔya ba, «N to Ala Xaxili Seniyenxi to goro ra keli koore ganbe ma, a lu a ma, n mu nu a kolon nu, fo Ala naxan n xE mixie xunxade ye xɔɔra, a a fala nE n bE, «I Ala Xaxili Seniyenxi toma goro ra naxan ma, na kanyi nan mixie xunxama ye xɔɔra.» N bara a to, n man bara seedeɔɔɔya ba a Ala xa Di nan a ra ( Yaya 1:26-34 ).

### SentanE nan a tOxOxi

Ala Xaxili naxa Isa xanin gbengberenyi ma alako Ibulisa xa sa kata a xa a ratantan. Isa to nu bara sun xi tongo naani, kɔE nun yanyi, kaame naxa a suxu. Maratantanma naxa fa a yire, a a fala a bE, «Xa Ala xa Di nan i ra, yaamari fi yi gemee xa findi taami ra.» Isa naxa a yaabi, «A seɔɔxi Kitaabui kui, a mu baloma taami gbansan xa ra.

Ala de ra. Na xanbi, Ibulisa naxa a xanin taa seniyenxi kui, a a ti hɔɔɔɔbanxi yire itexi. Barima a sEbExi nE, a xa malekEe yamarima nE i xa fe ra, e fama nE i rakelide e bElExE ra, ala ko i naxa i sEngni bOxun gbeti ma. Isa naxa a yaabi, 'A man sEbExi, i naxa i Marigi Ala mato.' Iblisi man naxa a xanin geya itexi fari, a naxa dunija mangeya birin masen a be, a nun e xa binye, «N yi birin fima ne i ma, xa i tin n batude.» Isa naxa a masen a be, «Sentane, i makuya n na, barima a sebexi Kitaabui kui, «I xa i Marigi Ala batu, i xa a keren nan batu. Na xanbi, Ibulisa naxa keli a xun ma, malekee naxa fa a ratinmede ( Matiyu 4:1-11 ).

### A xa wali

Ibulisa to ge na tɔɔɔɔ birin nabade, a naxa a lu naa han waxati fanyi. Isa naxa gbilen Galile Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra. A nu mixie xaranma e xa salidee kui, birin nu a matɔɔɔɔma. A naxa siga Nasareti, a mɔxi dennaxe, a so salidee kui malabu lɔɔɔɔ ma ala a darixi a ra ki naxe. A naxa keli a xarande. E naxa Annabi Esayi xa Kitaabui so a yi ra. A to a rabi, a naxa yi sebeli to, «Marigi Xaxili na n ma, barima a bara n sugandi n xa xibaaru fanyi kawandi setaree be. A n xexi ne n xa kawandi ti geelimanie be e xa xɔɔɔɔɔɔ sɔɔɔɔ, dɔɔɔɔɔɔɔɔ xa se to, n xa mixi tɔɔɔɔɔɔɔɔ beɔɔɔɔ, n xa Ala xa hinne ne masen wo be.» Na xanbi, a naxa keedi mafindi, a a so konyi yi ra, a dɔɔɔɔ. Mixi birin naxee nu na salidee kui e naxa e ya rasiga a ma, a naxa a fala e be, "To yi sEbEli bara kamali wo be" (Luka 4:13-21 kelife Isaya 61:1-2).

### A xa taali

Mixi nde bara a fala a taali findixi dunija xa taruxui nan na naxan fatanxi koore ra. A luxi alo Isa xa sariyE gbegbe findixi taali nan na. A lan ma juife naxee nu wama Ala rafanfe e nu nOma na taali gbegbe fahaamude, kOnO diinE mixie

MangEe na xan bOgnE nu na sEmbE, sEmbE, binyE, a nun kObiri nan ma, e mu nu nOma e xa masen gni fahaamude.

#### A xa kaabanakoe

Na kaabanakoe nu na munse ra? Isa nu wama mixie xa a yEtE mato, a nu wama a xa mixie xa a findi e xa mangE ra, xa na mu a nu wama Ala xa laayidi rakamalife a xa mixi sugandixi rasanba?

Waxati gbegbe mixi gbegbe bira Isa fOxOra, a lan ma e xa a kolon, e nu wama a kolon fe "munse na a kui n tan bE?" xa na mu a ra a wama a xa findi mangE ra politiki kui. Mixi ndee laxi a ra a a nO ma findi de masiya ra. A xa kaabanakoe seedee nɔma itaxunde dɔɔ saxan na:

#### Naxan na kaabanako sOtOxi

Na kui, birin naxa rafe sɛɛwɛ nun sɛɛwɛ ra, e naxa Ala matɔɔ. Naxan mu nu na a kui, na nan nu na furema fu xa yalan fe ra, na mixi solomanaani mu gbilen Ala matOxOde.

#### Naxee na kabanako toxi

Seede mu kaabanako gbansan xa toxi; e naxa adamadie xa sEmbE kolon e naxa a kolon a Ala xa sEmbE nan gbansan nOma na kaabanakoe rabade. E naxa Ala matɔɔ, e a matɔɔ.

#### DiinE kuntigie

DiinE kuntigie nu xili falama seriye karamɔɔɔɔ nun Farisenie ra. Banxiti nu na e yi, nɛ, binye, nun mixie nu e matɔɔɔma. E nu laxi a ra a Isa fama nɛ e xa ɲama kanade, e xa tide, nun e xa nɛ. Na kui, e naxa tondi a kolonde a kelixi koore nan ma, xa na mu a ra a xa kaabanakoe birin fatanxi Ala nan na. E naxa a fala a e fatanxi Sentanɛ xa nɛ nan na. E nu wama a faxafe, kɔɔ e nu gaaxuma mixie ya ra naxee nu laxi a ra a kelixi Ala nan ma. A dOxO de, e naxa e yEtE xa naamunye nun e xa sariyE gbegbe kana, (kiiti safe malabui IOxE, seede wule falE fenfe, kObiri fife a suxu fe ma kONo e tondi a ra e to a kolon a "wuli kObiri" nan a ra). A dOxO de, e

a naxe, «A xa goro wuri magalanbuxi ma, won xa danxaniya a ma». A to goro wuri magalanbuxi ma, a naxa gbilen faxE ma a faxE xanbi e man tondixi danxaniyade a ma.

## A yaxuie

Kitaabuie mixie nan ma senxi naxee mu tinxi Ala xa Mixi Sugandixi ra a xa wali kui a nun naxee mu tinxi a xa danxaniyatε jama ma a xa marakeli nun a xa tefe xanbi.

### Herode (naxan xungbe)

«Yi naxan barixi Yuwifie xa mangε ra, a na minden? Muxu bara a xa tunbui to sogetede, muxu fa fa suyidide a be.» ... Mange Herode to na fe mε, a naxa kɔntɔfili ... A naxa e xεε Bεtilehemu, a fa a fala e be, «Wo siga wo xa diyɔrε fen a fanyi ra, wo na a to, wo xa a fala n be, alako n fan xa siga n xa suyidi a be». . . . Herode to a kolon a xaxilimae bara a madaxu, a naxa xOnE, a naxa yaamari fi e xa dimEdi birin faxa bElExEmu a nun a rabilinyi, naxee xa simaya nu bara siga gnE firin a nun a bun ma, a nun waxati naxan a xaranxi xaxilimae ra (Matiyu 2:2-3; 8, 16 NIV).

## Iblisi (Satan)

Ala Xaxili naxa Isa xanin gbengberenyi ma alako Ibulisa xa sa kata a xa a ratantan. Isa to nu bara sun xi tongo naani, kεε nun yanyi, kaame naxa a suxu. Sentane naxa fa a yire, a a fala a be, «Xa Ala xa Di nan i ra,» ... Sentane man naxa a xanin geya itexi fari, a fa duniɔa mangeya birin masen a be, a nun e xa binyε. A naxa a fala, «N yi birin fima nε i ma, xa i i magoro n batufe ra.» Isa naxa a masen a be, «Sentane, keli n fɔxɔ ra, barima a sebexi Kitaabui kui, «I xa i Marigi Ala batu, i xa a keren nan batu. Na xanbi, Ibulisa naxa keli a xun ma, malekεε naxa fa a fɔxɔ ra ( Matiyu 4:1-3 ; 8-11 ).

## Nasaretikae (Taa mixie)

Isa to gε na taali wɔyenyie falade, a naxa keli naa. A to so a xɔnyi, a naxa mixie kawandi fɔlb e xa salide kui.

A nu a falama, «Yi lɔnni nun yi kaabanakoe sɔtɔxi minden? Kamuderi xa di xa mu a ra?» A nga mu xili Mariyama? A xunya Yaki, Yusufu, Simɔn, nun Yudasɩ? A xunya ginɛmae fan mu na won ya ma?» A fa yi fe birin sɔtɔxi minden?» Na kui, e naxa e xOnE a ma (Matiyu 13:53-57 NKJV).

Yudasɩ Isikariyoti (Xɛɛrae ya ma keren)

Na tɛmui Yudasɩ Isikariyoti, naxan nu na Isa fɔxirabire fu nun firinyie ya ma, a naxa siga sɛrɛxɛdubɛ kuntigie yire, a a fala e bɛ, «Wo munse fima n ma, xa n sa Isa so wo yi ra?» E naxa gbeti kole tongo saxan kɔnti a bɛ. Na kui, kelife na waxati ma a naxa waxati fen a xa a yanfa (Matiyu 26:14-16 26:3-4 NKJV).

Farisenie, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie, forie, sɛriye karamɔɔɛ, nun Yuwifie xa kiitisae

Isa nun a fɔxirabiree to nu minife, e naxa fa xɛmɛ nde ra Isa xɔn, boboe nu na naxan fɔxɔ ra jinne nu na naxan fɔxɔ ra. Isa to na jinne kerɩ, boboe naxa wɔyɛn. Nama naxa kaaba, e nu a fala, «Yi mɔɔli singe mu nu to Isirayila bɔxi ma!» ... KOnO farisee naxa a fala, "A jinne kerɩ jinne mangE nan saabui ra". ... wo xa a to, xamE nde nu na na xan bElExE nu xOrOxO xi. E naxa a maxOrin, "A lan ma mixi xa fure dandan malabu lOxE?" — ala ko e xa a kalamu. Na xanbi a naxa a fala e bɛ, "Xa yEtE keren na wo ya ma, a bira yili kui malabu lOxE, a mu a suxuma a xa a ramini? Na kui, adama tide gbo yEtE bɛ? Na nan a ra, a lan ma mixi xa fe fangni raba malabui lOxE." Na xanbi a naxa a fala xamE bɛ, "I bElExE itala." A naxa a itala, a naxa yalan alb boore. Na kui, Farisenie naxa mini, e sa lan a ma e xa Isa faxa. ... Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun Farisenie to Isa xa taali mɛ, e naxa a kolon a Isa nu na e tan nan ma fe falafe. KOnO e to nu wama a suxufe, e naxa gaxu nama ya ra, barima e nu a kolon a namijɔnme nan a ra (Matiyu 9:32-34; 12:10-14; 21:45-46 NKJV).

Na xanbi, Isa naxa a masen nama bɛ a nun a fɔxirabiree bɛ, «Sɛriye karamɔɔɛ nun Farisenie dɔxɔxi Annabi Munsa xa kibanyi nan kui, na nan a ra, e naxan falama wo bɛ, wo xa na raba, wo xa na raba, kɔn wo naxa

Wo xa e xa walie raba; barima e naxan falama, e mu a rabama" ... "Kɔɔ gbaloe na wo bɛ, wo tan sɛriyɛ karamɔxɔɛ nun Farisenie, wo tan filankafuie! Wo bara Ala xa mangɛya niini balan adamadie bɛ. barima wo tan yɛtɛ mu soma, wo mu tinma mixi gbɛtɛ xa so." ... Na kui, sɛrɛri kuntigie, sɛriyɛ karamɔxɔɛ, nun ɲama forie naxa e malan sɛrɛri xungbe xa banxi kui, naxan xili Kayafa, e naxa lan a ma e xa Isa suxu yanfanteya ra e xa a faxa (Matiyu 23:13-13-31-NJV).

Mixi naxee Isa suxu, e naxa a xanin sɛrɛxɛdubɛ kuntigi Kayafa xɔɲi, sɛriyɛ karamɔxɔɛ nun forie nu malanxi dɛnnaxɛ. Kɔɔ Piyɛri tan naxa bira Isa fɔxɔ ra, a e makuya han sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xa tɛtɛ yire. A naxa so, a sa dɔxɔ walikɛɛ fɛ ma, alako a xa a kolon naxan fama rabade. Sɛrɛxɛdubɛ kuntigie, Yuwifie xa forie, nun Yuwifie xa kiitisa dɔɲxɔɛ birin, e nu seede fenfe Isa xili ma, alako e xa a faxa, kɔɔ e mu se to. Hali wule falɛ gbegbe to mini, e mu mixi yo to (Matiyu 26:57-60 NKJV).

MaxOringni

1. Kaabanakoe Isa naxan naba gundo kui.

T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_

2. Isa yaxuie nu na nde ra?

kerin. \_\_\_\_ Mixi lanma

b. \_\_\_\_ Diinɛ kuntigie

3. Yuwifie xa diinɛ kuntigie mu tin danxaniyade barima

kerin. \_\_\_\_ E mu kaabanako yo toxi a naxan nabaxi

b. \_\_\_\_ E nu wama tide nun binyɛ nan xɔn

c. \_\_\_\_ Isa mu a fala e bɛ e xa yunubie xa fe ra

4. Isaya naxa a fala a Isa nu na

kerin. \_\_\_\_ xibaaru fangni kawandi setaree bɛ

b. \_\_\_\_ xOrɔxOɛ masen geelimanie bɛ

c. \_\_\_\_ dunxuie ya ra gbilen fe

d. \_\_\_\_ mixi tOrɔxie rabolo

e \_\_\_\_ wo xa mangɛ xa gnɛ masen f. \_\_\_\_ birin

naxan na koore ma

g \_\_\_\_ a, b nun c

5. Sentanɛ naxa Isa matandi kɔnɔ Isa mu tin a xa tantanyi ma.

T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_

SariyE 5

**Yunubi xafari – Isa xa sEREXE naxan xunsare fima**

### suxufe

Isa naxa a fala sEREXEdube kuntigie, hƆƆƆƆƆƆbanxi kƆsibilie, nun forie bE, naxee nu faxi a fende, «Wo to findixi matandila nan na, wo to fa santidEgema nun gbengbeta suxuxi wo yi ra? ƆƆƆƆƆƆ yo ƆƆƆƆƆƆ n nu na wo ya ma hƆƆƆƆƆƆbanxi kui, wo mu n suxu. ƆƆƆƆƆƆ yi waxati nan ya, dimi na wo ya ra.» E naxa a suxu, e naxa a xanin sERERi xungbe xOn gni (Luki 22:52-54).

### Yuwifie xa kiiti

XEmEe naxee nu Isa kantama, e naxa a mayele, e naxa a bƆƆƆƆƆ. E naxa a ya maxiri, e a maxƆƆƆƆƆ, «NamijƆƆƆƆƆƆƆ, nde i bƆƆƆƆƆƆƆ?» E man naxa konbi gbegbe fala a bE. Kuye to iba, Yuwifie xa forie, sEREXEdube kuntigie, nun sEriye karamƆƆƆƆƆ naxa e malan. E naxa a fala a bE, «Xa i tan nan na Ala xa Mixi Sugandixi ra, a fala muxu bE.» Isa naxa e yaabi, «Xa n sa a fala wo bE, wo mu lama n na, xa n sa wo maxƆƆƆƆƆ, wo mu n yaabima, ƆƆƆƆƆƆ keli yi waxati ma, Adama xa Di dƆƆƆƆƆƆ Ala Senbema yirefanyi ma.» E birin naxa a maxƆƆƆƆƆ, «Na kui, i findixi Ala xa Di nan na?» A naxa a yaabi, «I bara tinxinyi fala n tan nan na.» Na kui, e naxa a fala, «Won hayi na seede gbetE ma ƆƆƆƆƆƆ? Muxu bara na mE a yetE dE ra » ( Luki 22:63-71 ).

### RƆƆƆƆƆ kiiti banxi

Pilati naxa gbilen banxi kui, a Isa xili, a a maxƆƆƆƆƆ, «I tan nan na Yuwifie xa mangE ra?» Isa naxa a maxƆƆƆƆƆ, «I tan yetE nan a ra, xa na mu mixi gbetEe bara n ma fe fala i bE?» N tan Yuwifi nan n na? Pilati naxa e yaabi. «I xa ƆƆƆƆƆƆƆ nun i xa sEREXEdube kuntigie nan i saxi n bELEXE, i munse rabaxi?» Isa naxa a fala, «N ma mangeya mu fatanxi yi dunija ra, xa a sa li n ma konyie nu gere soma nE alako Yuwifie naxa n suxu, ƆƆƆƆƆƆƆ yakƆƆƆƆƆ n ma mangeya fatanxi yire gbetE nan na.» «I tan nan na mangE ra, na kui!» Pilati naxa a fala. Isa naxa a yaabi, «I nƆƆƆƆƆƆƆ nan falama, barima n barixi na nan ma.

N faxi nɛ duniɲa ma alako n xa nɔndi seede ba. Naxan birin tinxi n ma masenyi ra, a n xui ramema nɛ » ( Yaya 18:33-37 ).

Pilati naxa sɛrɛxɛdubɛ kuntigie, kiitisaɛ, nun ɲama malan, a a fala e bɛ, «Wo faxi yi xɛmɛ nan na n yire, a a falama a a wama ɲama nan matandife, kɔkɔ n bara a maxɔrin, kɔkɔ n mu sese toxi wo xa tɔkɔɛge kui. E naxa a fala e xui keren na, «Yi xɛmɛ faha, Barabasi rabɛɲin muxu bɛ!» (Barabasi nu bara sa geeli a xa gere sofe ma taa kui, a nun faxɛ xa fe ma.) Pilati to nu wama Isa rabɛɲinfe, a man naxa e mayandi. Kɔkɔ e nu sɔnxɔɛ ratefe, «A banban wuri magalanbuxi ma, a banban wuri magalanbuxi ma!» A man naxa wɔyɛn e bɛ a sanmaya saxan nde, «Munfe ra? A yunubi mundun nabaxi yi xɛmɛ ra? Kɔkɔ e naxa sɔnxɔɛ rate, e naxa a karaxan a xa Isa banban wuri magalanbuxi ma. Na kui, Pilati naxa a nEtE a xa tin e xa maxOrin gni ra (Luki 23:13- 24).

Pilati to nu dɔxɔxi kiitisa kibanyi kui, a xa gine naxa yi masenyi ti a bɛ, «I naxa fefe raba yi xɛmɛ kobi ra, barima n bara tɔkɔɛ gbegbe sɔkɔ to n ma xiye kui a xa fe ra» ( Matiyu 27:19 ).

Pilati to nu wama ɲama xa lanyɲ masafe, a naxa Barabasi rabɛɲin e bɛ. A naxa Isa bɔnbɔ, a naxa a sa mixie yi ra alako e xa a banban wuri magalanbuxi ma (Maraki 15:15).

wuri magalanbuxi

Sɔkɔrie naxa Isa xanin mange banxi kui, e naxa sɔkɔri birin xili. E naxa donma gbeeli ragoro a ma, e tunbee mafilin, e a dɔxɔ a xun ma. E naxa a xili fɔlɔ, «I kena, Yuwifie xa mange!» E naxa a bɔnbɔ wuri ra a xunyi ra tɛmui birin

E naxa dɛyɛ bɔxun a ma. E naxa e xinbi sin, e naxa a batu. E to gɛ Isa mayelede, e naxa mange guba gbeeli ba a ma, e Isa gbe dugi ragoro a ma. Na xanbi, e naxa a ramini e xa a banban wuri magalanbuxi ma ( Maraki 15:15-20 ).

E naxa siga yire nde naxan xili Golgota, na nan falaxi xunkota yire. Mɛnni e naxa weni fi Isa ma, naxan saxi seri sanyi ra. Kɔɔ a to a min, a naxa tondi a minde. E to gɛ a banbande wuri magalanbuxi ma, e naxa kanda bun a xa dugie xa fe ra. E naxa dɔɔɔ, e naxa a kanta naa. E naxa sEbEli sa a xunyi fari: Isa nan yi ra, Yuwifie xa mangE (Matiyu 27:33-37).

E naxa a banban wuri magalanbuxi ma, gɛɛɛɛɛ waxati 9:00 AM. Na sEbEli naxan nu na a ma a nu yi ki: Yuwifie xa mangE (Mark 15:25-27).

Yanyi tagi, dimi naxa sin bɔxi birin ma lɛɛri saxan bun ma. Na waxati ma, Isa naxa a xui ite sɛnbɛ ra, «Eloyi, Eloyi, lama sabaxatani?» - naxan a masenxi, n Marigi Ala, n Marigi Ala, munfe ra i n naboloxi (Mark 15:33-34)?

Mixi ndee naxee nu na a fɛ ma, e to a xui mɛ, e naxa a fala, «Wo wo tuli mati, a na Annabi Eliya nan xilife!» Xɛmɛ nde naxa a gi, a sa dunbɔɔxi nde sa weni xɔɔɔ xɔɔra, a a sa wuri kuye ma, a a so Isa yi a xa a min. A naxa a fala, «Yakɔsi wo a lu na, won xa a mato xa Annabi Eliya fama a ragorode.» A naxa wa xui itexi ra, Isa naxa laaxira. Ala xa hɔɔɔɔɔbanxi dugi naxa ibɔɔ firin na, keli koore ma han lanyi. Sɔɔri mange naxan nu tixi Isa ya i, a to a xa wa xui mɛ, a naxa a to a faxa ki naxɛ, a naxa a fala, «Ala xa Di nan nu na yi xɛmɛ ra (Maraki 15:35-39)!

Na lɔɔɔɔ nu findixi Malabu lɔɔɔɔ singe nan na. Nunmare to so fɔɔ, Yusufu Arimateka, Yusufu Yuwifi Yuwifie xa kiitisa xungbe nde, naxan nu Ala xa mangeya niini mamefe. Pilati naxa kaaba a to Isa jan bara faxa. A naxa sɔɔri mixi keme xunmati xili, a naxa a maxɔrin

a xa Isa nu bara faxa. Soori mange to a me, a naxa Isa fure so Yusufu yi ra. Na kui Yusufu naxa dugi keren sara, a naxa Isa fure ragoro bɔxi ma, a a mafilin dugi kui, a a ragata gaburi kui, naxan nu gexi geme kui. Na dangi xanbi, a naxa geme mafindi gaburi de ma ( Maraki 15:42-46 ).

### Marakeli

Malabu lɔxɔe subaxe ma, sande lɔxɔe subaxe ma, Mariyama Magidalaka nun boore Mariyama, e naxa siga gaburi matode. Bɔxi naxa serɛn senbe ra, barima Marigi xa maleke naxa goro keli koore, a siga gaburi yire, a geme mafindilin, a fa dɔxɔ a fari. A yatagi nu yanbama alɔ seyamakɔnyi, a xa sosee nu fiixe alɔ naiyalanyi. A kantae naxa gaaxu a ya ra han e serɛn, e lu alɔ mixi faxaxie. Maleke naxa a fala ginEe be, wo naxa gaxu, barima n a kolon wo na Isa nan fenfe, naxan banbanxi wuri magalanbuxi ma, a mu na be, a bara keli faxE ma alo a a falaxi ki naxe (Matiyu 28:1-6).

Sande lɔxɔe nunmare to a li, Isa fɔxirabiree nu malanxi yire keren, naade mabalanxi Yuwifie xa gaaxui ma, a naxa mini e ma, a a masen e be, «Bɔɔesa xa lu wo be.» A na fala xanbi, a naxa a belexe nun a seeti masen e be. Isa fɔxirabiree naxa seewa ki fanyi e Marigi tofe ra. Isa man naxa a masen e be, «Bɔɔesa xa lu wo be, barima Baba Ala n xexi ki naxe, n fan wo xema ne.» A to gbilen e ma a naxa a fala e be, "Wo xa Ala Xaxili SEngni sOtO" ( Yaya 20:19-22 ).

Lɔxɔxun keren to dangi, Isa fɔxirabiree man to nu malanxi banxi kui, Tomasi nu na e ya ma. Hali naade birin nu mabalanxi, Isa naxa mini, a ti e tagi, a a fala e be, «Bɔɔesa xa lu wo be.» Na temui, a naxa a fala Tomasi be, «I belexe sa n seeti ma, i belexe sa n seeti ma, i naxa siike, i xa danxaniya.» Tomasi naxa a fala a be, "N Marigi n Marigi Ala" ( Yaya 20:26-28 )!

### tefe

N bara a masen n ma kitaabui fori kui, Isa naxan birin naba fɔb, a nun a kawandi naxan birin naba, han a te koore lɔxɔe ma.

sugandixi. A xa naxankate dangi xanbi, a naxa a yete masen yi mixie be, a seedeɲɔɲɔya wuyaxi masen e be a a ɲiɲe na a ra. A naxa mini e ma xi tongo naani bun ma, a fa Ala xa mangeya niini xa fe masen e be. Ƴe keren, e nun e nu na e degefe temui naxe, a naxa yi yaamari fi e ma, «Wo naxa keli Darisalamu, wo xa wo mame n Baba ki naxan laayidixi wo be, barima Yaya ye nan xunxama ye xɔɔra, kɔɔ xi ndee nan luxi wo xa xunxa ye xɔɔra Ala Xaxili Seniyenxi nan na.» Na kui, e to e malan, e naxa Isa maxɔrin, «Marigi, i wama Isirayila mangeya ragbilenfe yi waxati ma?» A naxa a masen e be, «Wo tan mu a kolon Baba Ala waxati nun lɔxɛ kolon, kɔɔ Ala Xaxili Seniyenxi na goro wo ma temui naxe, wo fama ne senbe sɔɔde, wo findi n ma seede ra Darisalamu, Yudaya, Samari, han dunija dande.» A na fala xanbi, a naxa te koore e ya xɔri, nuxui fa a nɔxun e ma. E nu e ya ratexi koore ma Isa nu sigafe temui naxe, xeme firin naxa mini e ma, donma fiixe ragoroxi e ma. E naxa a fala, "Galilikae, munfe ra wo tixi be wo ya rate koore ma, yi Isa naxan tongoxi wo yi ra koore ma, a fama gbilen de wo a toxi ki naxan na koore ma" (Acts 1:1-11).

MaxOringni

1. Ɔɔma sɔɔrie naxee nu na Isa faxafe wuri magalanbuxi ma, e naxa a fala.

kerin. \_\_\_ Waxati mundun na juife fama a kolonde e mu nOma moxo bOxO de?

b. \_\_\_ Yi xame lan ma a xa fe kobi raba a bE

diinE mangEe wama a xa faxa wuri magalanbuxi ma.

c. \_\_\_ Ala xa Di nan nu a ra

d. \_\_\_ Insurreksion gbEtE naxa kira xOrOxOE xaran

2. Fe yo mu na naxan a masenxi a Isa nu ragataxi.

T. \_\_\_ F. \_\_\_

3. Isa faxa xanbi malabu lOxE gEgEn ma a nun a ragatafe gaburi kui,

kerin. \_\_\_ Bɔxi xa seren temui naxe geme nu bara a ragoro

b. \_\_\_ Maleke nde naxa fa bɔxi ma

c. \_\_\_ Naxee nu gaburi makantama e naxa findi mixi faxaxie ra

- d. \_\_\_\_ Isa nu bara keli faxE ma, a nu bara keli faxE ma
- e. \_\_\_\_ Na birin

4. A xa marakeli dangi xanbi Isa toxi nE

- kerin. \_\_\_\_ A xa xεεrae
- b. \_\_\_\_ Mixi ndee naxee mu laxi e ra
- c. \_\_\_\_ Mixi kEmE wuyaxi
- d. \_\_\_\_ A nun C

5. Mixi yo mu Isa toxi a sigafe koore ma a xa marakeli xanbi. A findixi taruxui fangni nan na a xa fɔxirabirsee naxan yailanxi e yεte kan xa munafanyi xa fe ra.

- T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_

## SariyE 6

### Woes nun warnings

Ala xa Mixi Sugandixi yaxuie ma (Naxee tondima Ala xa Mixi Sugandixi ra, Ala nan e ra.)»

Wo nɔma Ala Xaxili kolonde yi ki nε: Mixi naxan laxi a ra a Ala xa Mixi Sugandixi Isa bara fa a adama ki ma, na kanyi fatanxi Ala nan na, kɔnɔ xaxili naxan yo mu laxi Isa ra, na tan mu fatanxi Ala ra. Na nan findixi Ala xa Mixi Sugandixi yaxui xaxili ra, wo naxan mExi a fafe, a man na duniE ma (1 Yaya 4:2-3 NIV).

Mixi madaxui gbegbe bara mini duniɲa ma, naxee mu laxi a ra a Ala xa Mixi Sugandixi Isa mu faxi adama ki ma. Na mixi birin findixi mixi madaxu nan na a nun Ala xa Mixi Sugandixi yaxui (2 John 7 NIV).

Wo xa so naade ixutuxi ra. Barima naade nun kira naxan mixi xaninma kasare ma, a igbo, mixi gbegbe soma na nan na. KONo kira naxan mixi xanin ma kisi ma a xurun, a xurun, mixi nde nan a toma ( Matiyu 7:13-14 ).

Na kui, fe birin kui, wo wama mixie xa naxan naba wo be, wo xa na raba, barima na nan findixi seriye nun namipɔnmee xa masenyi ra ( Matiyu 7:12 ).





«Gbaloe na wo be, wo tan seriyε karamɔɔɔe nun Farisenie filankafuie! Wo gnErE ma bOxi ma a nun baa ma ala ko wo xa mixi keren sOtO, a na findi mixi ra, wo a findi yahanama di ra wo tan bE (Matiyu 23:15).

« Gbaloe na wo be, wo tan sariyε karamɔɔɔe nun Farisenie, wo tan munaafixie!

«Gbaloe na wo be, wo tan seriyε karamɔɔɔe nun Farisenie filankafuie! I bara Ala xa mangeya niini balan adamadie ya ra. Wo tan yati mu soma, mixi naxee wama sofe, wo mu tinma e xa so ( Matiyu 23:13 ).

«Gbaloe na wo be, wo tan seriyε karamɔɔɔe nun Farisenie filankafuie! Wo wo xa labunde fu nde bama ne alɔ mengi, anete, nun kumin. Kɔɔ wo bara seriyε tide gboxie beɓin alɔ tinxinyi, kinikini, nun lanlanteya. Wo nu lan ma wo xa na dOnxE raba, wo naxa a singe rabolo. Wo tan dɔnxuie rapεεε! Wo ɓinne raminima kɔɔ wo xa ɓooge don ( Matiyu 23:23-24 ).

«Gbaloe na wo be, wo tan seriyε karamɔɔɔe nun Farisenie filankafuie! Wo maniyaxi gaburie nan na naxee fari tofan, kɔɔ e kui rafexi faxamixi xɔrie ra, a nun se seniyentare birin na. Na ki kerenyi ra, wo fate ma toma ne mixie be alɔ tinxintεε, kɔɔ wo bɔɔe kui wo rafexi fe ɓaaxi nun tinxintareɓa nan na ( Matiyu 23:27-28 ).

MaxOringni

1. Ala xa Mixi Sugandixi yaxuie nanse ra?

- a. kerin. \_\_\_Iblisi nun a xa malekεε
- b. \_\_\_ danxaniyatɔεε naxee gbilenxi dunɓa ma
- c. \_\_\_ Naxee mu tinma Ala xa Mixi Sugandixi xa findi Ala xa Di ra
- d. \_\_\_ xaxili

2. A lan ma danxaniyatOrEe xa mixi naxee mu danxaniyatOrEe ra binyE ra,

T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_

3. Mixi ndee, hali naxee a falama a e findixi danxaniyatɔɛ ra, e fama nɛ xaranɓi rabade naxan mu lanxi xibaaru fanɓi nun xɛɛrae xa xaranɓi ma.

T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_

4. Yi mixie ya ma nde yunubi nan e ra?

kerin. \_\_\_\_ yEtE kan

b. \_\_\_\_ sEnE nun yEtE kan

c. \_\_\_\_ kuye batui nun pinne wali

d. \_\_\_\_ xOnE

e. \_\_\_\_ discord

f. \_\_\_\_ tOnE

g. \_\_\_\_ xOnE ma

h. \_\_\_\_ yEtE kan xaxili

N'tan. \_\_\_\_ dissensions

j. \_\_\_\_ walie nun tOnE

l. \_\_\_\_ ye minfe

m. \_\_\_\_ orgies

n. \_\_\_\_ birin naxan na koore ma

5. Naxee Ala xa yaamari birin nabama, kɔnɔ e mu kinikinima, e mu tinxinyi masenma, e findixi tinxintɔɛ nan na.

T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_

### A xa masen gni

#### SariyE 7

A fOIODE a nun xi suli bun ma ala naxa fe birin fala a fangni ra. Xi senni nde, Ala naxa a fala, "Won xa adama daa won misali ra, won misali ra" (Fe 1:26). Na kui, e, Ala, e naxa adamadi daa, xamE nun ginE, kelife bOXi ma naxan nu falaxi a singe ra. Adamadi nu nOMA wOyEn de Ala ra. Adamadi nu bara yamari sOTo a xa a yEtE ragata ala naxan dOXOXi a bE bOXi ma. Adamadi nu bara a fala a bE a xa wuri don naxan findixi fe fangni nun fe kobi ra.

KONo adama naxa a yEtE makuya Ala ra a to murutE Ala xa fe keren ma Ala naxan falaxi a bE a mu lan a xa naxan naba. Na yunubi nan fa

faxE fate ma a nun xa adama mu nOma lan de ala ra a nun xaxili faxE. Na lanlanteya nu lanma a xa wuli serexe ba. Serexe yo mu a ra barima " ninge nun xuruse wuli mu noma yunubie xafaride." ( Eburu 10:4 )

A lan ma mixi nde xa lu yunubi yo mu naxan yi ra ala ko a xa findi sErE kamalixi ra. Wo a kolon, waxati yati, won nu sEmBE mu nu na naxan ma, Ala xa Mixi Sugandixi naxa faxa mixi kobie nan bE. ( Roma 5:7 )

Isa xa xera saxon, Pɔlu, Piyeri, nun Yaya naxa Ala xa Mixi Sugandixi xa yunubie xa fe sebe, a nun a xa serexe naxan baxi duniya yunubie xa fe ra. «Muxu bara wo maxandi Ala xa Mixi Sugandixi xili ra, wo xa wo maso Ala ra, barima yunubi yo mu nu na naxan ma, a naxa findi yunubi ra won be, alako won xa findi tinxintsee ra a tan saabui ra.» (2 Korinti 5:20-21) "Ala xa Mixi Sugandixi bara tOrO wo bE, a misali so wo bE ala ko wo xa bira a fOxOra, a mu yunubi yo raba, wule yo mu minixi a dE kui" (1 PiErE 2:21-22). «Kɔɔ wo a kolon a Isa faxi ne alako a xa won ma yunubie xafari, yunubi yo mu na a tan kui.» ( Yaya I 3:5 )

Yaya Xunxa nu na "Xui nde nan nu na naxan nu a falama gbengberenyi ma, 'Wo kira yayilan Marigi be, wo kira tinxin a be'" (Matiyu 3:3). A naxe, "N wo xunxama ye nan na wo xa tuubi xa fe ra. Kɔɔ n xanbi ra, mixi nde fama ne naxan senbe gbo n be, n mu noma a xa sankirie xanin de. A wo xunxama ne Ala Xaxili Seniyenxi ra, a nun te ra. A xa xe xabe na a belexe, a fa a xa sansi xɔri raxande, a fa a xa xe malan te ra naxan mu kanama." ( Matiyu 3:11-12 )

Isa to gbata xunxa ye xOnE ra Yaya saabui ra ala ko a xa tinxin gni birin rakamali a nun a xa nO tOnxO ma naxan nu na a ya ra SentanE saabui ra, Isa naxa gbilen Galile a naxa siga NasarEti. E xa salide kui, a naxa buki tongo, a naxa a rabi, a naxa yire nde to naxan sebexi: «Marigi Xaxili na n ma, barima a bara n sugandi alako n xa xibaaru fanji kawandi setaree be, a n xee ne n xa geelimanie ratanga, n xa dunxue rabejin, n xa mixi tɔɔɔxie rabolo, n xa Marigi xa hinne je masen. Na xanbi, a naxa keedi mafindi, a a so konyi yi ra, a fa dɔɔ

aboum ma. Na salide kui birin e ya tixi a ra, a fa a fala e be, <To yi Kitaabui xa masenyi bara kamali wo be > » ( Luki 4:17-21 ).

Na kui, yi "xibaaru fangni setaree be" a naxan kawandi? A nu na a ra han ya – Ala naxa findi sube nun wuli ra alo adamadie birin. A barixi gine nan ma, kɔɔ a barixi Ala Xaxili Seniyenxi nan saabui ra, a mu bari xeme saabui ra. A naxa gbo a xaxili ra a nun a xa gboe ra, a naxa rafan Ala nun mixie ma, a naxa a fala, «N lan ma n xa lu n Baba xa wali kui» (Luka 2:49 NKJV nun Luka 2:52 NIV) Baba xa wali nu findixi mixi birin xa gbilen tinxinyi kui beenun yunubi xa so dunia ma. Na rabafe ra, sErE kamalixi lan ma a xa raba a nun adamadie lan ma e xa keli e yEtE kan fenfe ma a nun murutE ma sigafe ra lanlanteya, tinfe a nun binyE ra naxan nOma e xa yunubie xafaride a nun e xa kisi abadan. Isa naxa a fala, "N tan nan na kira ra, n tan nan na nOndi ra, n tan nan na kisi ra. Mixi yo mu nOma fade Baba yire fo n tan saabui ra" (Yaya 14:6-7). Isa naxa fa e yire, a fa a fala e be, "A bara n ma sEmbE birin so n yi ra koore ma a nun bOxi ma. Na kui wo siga si birin ma findi n fOxOra, wo e xunxa ye xOma Baba Ala, Di, nun Ala Xaxili SEEnxi xili ra, wo e xaran e xa n ma yaamari rabatu. 28:18-20). Na birin xa seedeɔɔɔɔɔɔ findixi namijɔɔɔɔɔ masenyie nan na naxee bara kamali, kaabanakoe naxee toxi yaxuie ra, a nun a rajɔɔɔɔɔ a xa faxe nun a ragatafe nama ya xɔri, a nun a xa marakeli naxan toxi a xa fɔxirabire keme wuyaxi ra.

A to findixi kira ra, nOndi ra, a nun kisi ra, a nun a tan nan na sEmbE birin na koore ma a nun bOxi ma, a nun mixi yo mu nOma fade Baba Ala yire fo a tan nan saabui ra, na nan a ra won lan ma won xa yunubie xafari, won xa lan, won xa kisi? Xa na mu a ra alo juiffee a fala ki nE pentekoti lOxE " nama to na mE, e naxa xOnE e naxa a fala piyEr be a nun xErE gbEtEe be, "N ngaxakerenyie, moxo lan ma moxo xa munse raba" (Acts 2:37)

#### A kharamè

- Wo xaran a fangni ra a nun wo xaran Ala xa Mixi Sugandixi naxan kawandixi barima e na

Duniya masenyie.

### **Fakhamoui**

- Adamadi birin bara findi yunubitsee ra barima e bara Ala xa seriye matandi
- N bara yunubi raba, n mu birama Ala xa seriye fɔɔɔ ra
- N ma yunubi a niyama ne n xa faha abadan
- A lanma n xa dije alako n xa abadan kisi sɔɔɔ Ala yire
- Ala xa Mixi Sugandixi nan a niyama n xa n ma yunubie birin xafari

### **Wo xa la Isa ra**

- Ala nu na a ra a man na
- A fahi duniE ma a fate ra alo Isa NasarEtika
- A nu sabatixi adamadie tagi
- A naxa a yEtE fi a fate ma sErE kamalixi ra n ma yunubie xa fe ra, a naxa faha wuri magalanbuxi ma
- A ragataxi
- Keli gaburi kui xi saxan nde
- A naxa mini a fɔxirabire kemε wuyaxi ma a xa marakeli xanbi
- A naxa te koore ma ala ko a xa lu Baba yire

### **Wo tuubi**

- N ma duniE masara yunubi nun tinxintareya ma n ma danxaniya nun tinfe ma

### **Nondi fala**

- Wo xa a fala nama be n laxi a ra a Isa findixi Ala xa Di nan na.

### **Fakhā**

- Wo n ma duniE fori faha, yunubitE, dunia

### **Guinè demédi**

- Wo xa Ala maxandi a xa n ma yunubie xafari

### **Aragata**

- Wo xa n ma yunubie ragata n naxan faxaxi gaburi kui xunxa ye xOnE kui (naxan na gorofe) faxE kui, ragatafe a nun marakeli kui Ala xa Mixi Sugandixi xa n keli gaburi kui alo daali nEnE.

### **Akha masötö**

- Ala Xaxili Seniyenxi findixi fe ra naxan fama rabade

### Findy fera

- Ala xa danxaniyatE nEnE n sa ma nE a xa di ra

DimEdi gbEtE soxi danxaniyatOrE kui Ala xa Mixi Sugandixi naxan tixi

### Iki

- Wo xa lu wo xa duniE ra sEmbE ra a nun wo xa bira Ala xa Mixi Sugandixi xa sariyE fOxOra a nun a xa xεεrae xa sariyE ra. N wo maxOrin ma wo xa wo yEtE magoro, wo xa wo yEtE magoro, wo xa wo bore ra limaniya, wo xa wo bore mali wo xa lanlanteya sa wo bore tagi.

### MaxOringni

1. Ala xa lan boreya mixi wuli nan maxOxun ma yunubi yo mu na naxan yi.  
T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_
2. kira gbegebe nan na wo xa siga koore ma barima diinE keren fan a nun diinE gbEtE.  
T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_
3. Isa xa masen gni dOnxE nde nan ya: "N ma sEmbE birin soxi n yi ra koore ma a nun bOxi ma. Na kui, wo siga wo si birin findi n fOxOra, wo e xunxa ye xOnE Baba, Di, nun Ala Xaxili SENxi xili ra, wo e xaran e xa n yamari birin rabatu"  
T. \_\_\_\_ F. \_\_\_\_
4. Ala xa Mixi Sugandixi xa masen gni nanse ra?  
kerin. \_\_\_\_ A naxa keli koore ma a fa duniE ma a findi mixi ra.  
b. \_\_\_\_ Kiiti banxi kui a mixi birin xa yunubie xafarima ne  
c. \_\_\_\_ A naxa a xa simaya fi sεrεxε ra adamadie xa yunubie xa fe ra  
d. \_\_\_\_ A tan nan na xanunteya Ala ra naxan wama mixi birin xa fa a yire  
e. \_\_\_\_ Ala naxa a rakeli gaburi kui  
f. \_\_\_\_ Naxee a xa yaamari rabatu ma a nun e laxi a ra  
A tan nan fama kisode  
g. \_\_\_\_ a, b, d a nun e.  
h. \_\_\_\_ b nun d.

N'tan. \_\_\_ a, c, e a nun f.

j. \_\_\_ a, c, d, e a nun f.

5. Mixi lan ma a munse raba ala ko a xa kisi?

kerin. \_\_\_ Wo xa Ala xa Mixi Sugandixi xa masenyi fahaamu

b. \_\_\_ Wo xa la a ra wo xa a fala a Isa nan Ala ra naxan a  
nii fixi sErE ra yunubie xafarife ma

c. \_\_\_ Mixi xa duniE masara

d. \_\_\_ Wo xa faxa yunubi xa baloe kui, wo xa ragata ye kui, wo xa keli  
faxE ma ala ko wo xa findi daali nEnE ra, xaxili sEnE ra.

e. \_\_\_ Wo xa sEmbE so sali kui a nun xεεrae xa sariyE kui

f. \_\_\_ Na birin

g. \_\_\_ a, b nun e

h. \_\_\_ b nun e.

N'tan. \_\_\_ a, b. a nun d

### A ra yongui

Ala Xaxili Seniyenxi, a xa Kitaabui ragatafe ra, a bara won findi seedee ra xa na mu a ra yi kaabanakoe matoe ra. Won mu tinma a kolonfe ra alo sEriyE karamOxOe nun farisee, xa na mu won fama nE ala matOxO de won ma yunubie xafarife ra won laxi a ra a nun a xa yaamarie rabatufe ra? Won tan nan lan a ma won xa won ma waxati birin naba minden



# Kitaabui kolon gni banxi xungbe

Randolph Dunn, mangE - Roberto Santiago, Dean  
thebiblewayonline.com



**SariyE singe - Ala xa masen gni  
Fe birin faxi be di? Adama  
naxan nu na Ala ra  
Ala xa Mixi Sugandixi - Ala xa  
gundoe Ala xa fe ra  
Kelifex duniE ma han faxE - mixi  
faxaxie bara e yEtE ratanga  
Injiili xa masenyie**

## SariyE 2 - Ala xa Mixi Sugandixi xui suxufe

Waxati beenun Ala xa Mixi Sugandixi xa fa

Ala xa Mixi Sugandixi waxati dunia ma Ala xa

Mixi Sugandixi dangi xanbi waxati

Waxati dOnxE duniE ma, waxati

naxan lanma a xa tongo

**Kelifex faxE ma wuri magalanbuxi ma han  
baloe**

Dijne xa fe ra, mixie xa xunxa ye xoxra

Ala xa Mixi Sugandixi saabui ra

## SariyE 3 - DuniE nEnE Ala xa Mixi Sugandixi kui

**Mangeya naxan mu daaxi mixi belexE ra,  
walikee naxee na mangeya kui**

Ala xa Mixi Sugandixi xa sariyE singe, ginE

futixie a nun mixi gbEtee naxee hayi na

xignE xignE ma

**Dunija ratangaxi**

**Misery xa taruxu**

Masenyi naxan fatanxi yi bataaxee ra, wo  
xa Ala batu xaxili nun nondi ra

## Kitaabui xaran mixie bE

Kitaabui naxan masenxi

**Kitaabui xungbe**

**misalie nun misalie**

## SariyE 4 - xunmasafe Ala xa Mixi Sugandixi kui

### **Isa Nasaretika**

Ala xa Mixi Sugandixi xa duniE

Wo xa wo maso Ala xa Mixi Sugandixi ra

Fe kobi naxan fatanxi xOnE ra

**Fate, nii, xaxili - e sigafe  
minden?**

**Futi nun futi kanafe**

Ala xa malabui lOXE

**Daali beenun Genesis xa Daali  
Eburu**

## SariyE 5 - sEmbe sofe Ala xa Mixi Sugandixi kui

**SariyE kelifex wuri magalanbuxi ma  
Ala xa banxi ti fe maxOrin gni xungbe  
naxan maxOrin xi wo bore bE Ala xa  
Mixi Sugandixi kui DuniE xungbe ra**

Laayidi naxan tongoxi yi waxati a nun abadan mixi yatie

findixi mixi nan na naxee Ala ratinmema

**DuniE masen gni fangni**

## SariyE 6 - Kitaabui findife

karamOXO

Dimi, misali, a nun namijonmeme Ala Xaxili

Seniyenxi

Daniyeli

**Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa masen gni**

**Kitaabui xa dundui sariyE nun a raba ki**

**kelifex 100 AD han**

\_\_\_\_\_AD 1500

Reforme xa na mu restore

**Kitaabui malanfe a nun a madangima**

**to lOXE xa salide walie**

Isa bOnsE xa taruxui - Tawureta Munsu